

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*

THE APPLICATION OF THE FOUR DHAMMIKATTHA PRINCIPLES IN
STRENGTHENING THE COMMUNITY OF KLONG HAE SUB-DISTRICT,
HAT YAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระมหาไชยดิษฐ์ เตชธมโม (สุขสวัสดิ์)¹, กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์², พระเมธีวชิราภรณ์³,
พระครูบวรชัยวัฒน์⁴ และ ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี⁵

Phramaha Chaiyadis Tachatammo¹, Kittipong Suwannawong², Phra Methee Vajiraphirat³,

Phra Kru Bawornchaiwat⁴ and Pannapong Wongnasri⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช

¹⁻⁵Mahamakut Buddhist University, Sridharmasokaraja Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipong_c1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 24 พฤษภาคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ 1 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 3 มิถุนายน 2569

Received 24 May 2026; Revised 1 June 2026; Accepted 3 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการศึกษากาสนาม โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทาง

Citation:

* พระมหาไชยดิษฐ์ เตชธมโม (สุขสวัสดิ์), กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์, พระเมธีวชิราภรณ์, พระครูบวรชัยวัฒน์ และ ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2569). การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(5), 1690-1705.

Phramaha Chaiyadis Tachatammo, Kittipong Suwannawong, Phra Methee Vajiraphirat, Phra Kru Bawornchaiwat and Pannapong Wongnasri. (2026). The Application Of The Four Dhammikatttha Principles In Strengthening The Community Of Klong Hae Sub-District, Hat Yai District, Songkhla Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(5), 1690-1705.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

พระพุทธศาสนา แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือคน จากผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และประชาชนในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคลองแหมีรากฐานสำคัญจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่าย และการจัดการทรัพยากรอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน 2) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร), อารักขสัมปทา (การรักษา), กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดี) และสมชีวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุล) เป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความเจริญทั้งในระดับบุคคล และสังคม 3) ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนคลองแหสามารถประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยชาวบ้านมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ รู้จักบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน ตลอดจนดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4, การเสริมสร้างความเข้มแข็ง, ชุมชนตำบลคลองแห

Abstract

This research aimed to: (1) study the concepts and theories of community strengthening in Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province; (2) examine the principle of Ditthadhammikattā 4 (the Four Principles for Present-Life Welfare) as presented in Buddhist scriptures; and (3) apply the principle of Ditthadhammikattā 4 to strengthen the community of Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province. This study employed a qualitative research

approach and field research methodology. Data were collected from Buddhist documents, related concepts and previous studies, as well as in-depth interviews with key informants, including community leaders, monks, and local residents. The data were analyzed using descriptive content analysis.

The research findings revealed that: 1) A study of the theoretical concepts of community empowerment in Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province, revealed that community empowerment in Khlong Hae is fundamentally based on public participation, network building, and systematic resource management, which are the heart of sustainable community development. 2) The Four Noble Truths (Dittadhammikattha) in Buddhist scriptures consist of: Utthana Sampada (diligence), Arakkha Sampada (preservation), Kalyanamittata (associating with good friends), and Samajivita (living a balanced life). These principles serve as guidelines for living a life that leads to prosperity at both the individual and societal levels. 3) Applying the Four Principles of Right Livelihood (Dittadhammikattha 4) to strengthen the community of Khlong Hae Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province, it was found that the Khlong Hae community was able to apply the Four Principles of Right Livelihood (Dittadhammikattha 4), which include: Diligence (Utthana Sampada), Protection (Arakkha Sampada), Good Friendship (Kalyanamittata), and Right Living (Samajivita). For tangible community development to encompass economic, social, cultural, educational, environmental, and health aspects, villagers should be diligent in their occupations, manage resources appropriately, form groups and build collaborative networks within the community, and live a life of moderation. This results in a strong and self-reliant community.

Keywords: Application, The Four Principles of Dittadhammikattha, Strengthening, Khlong Hae Subdistrict Community

บทนำ

ความเข้มแข็งของชุมชน ถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน โดยชุมชนที่เข้มแข็งจะมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แน่นแฟ้น ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ แนวคิดการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย โดยเฉพาะภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ซึ่งได้สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพาตนเอง และการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไทย ความขาดแคลนความสามัคคี การอพยพแรงงานสู่เมือง ปัญหายาเสพติด และการพึ่งพาระบบสวัสดิการจากภาครัฐมากเกินไป ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563) เพื่อตอบสนองต่อปัญหาเหล่านี้ การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งจึงกลายเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีศักยภาพในการดูแลตนเอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างทุนทางสังคม และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนา (กรมการพัฒนาชุมชน, 2565) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไว้ ซึ่งได้กลายเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของไทย โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

เมื่อพิจารณาในระดับพื้นที่เฉพาะในบริบทของตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษามีลักษณะพิเศษทั้งในด้านภูมิศาสตร์ และสังคมโดยตั้งอยู่ในเขตเมืองขยายของอำเภอหาดใหญ่ อันเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการคมนาคมที่สำคัญของภาคใต้ ตำบลคลองแห มีพื้นที่ประมาณ 24.50 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน 40 ชุมชนมีประชากรราว 45,096 คน ประกอบด้วยชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองแห, 2566) อาชีพหลักของประชาชนได้แก่การค้าขาย เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และธุรกิจบริการแต่ขณะเดียวกันชุมชนตำบลคลอง

แท้ก็กำลังเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว ปัญหาที่สำคัญ คือ ความเหนียวแน่นของชุมชนที่ลดลง เนื่องจากประชาชนให้ความสำคัญกับการทำงานมากกว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน อีกทั้งกลุ่มวัยทำงานมีเวลาว่างลดลงส่งผลให้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมลดน้อยถอยลง นอกจากนี้ยังมีปัญหาอาเสพติดในกลุ่มเยาวชนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความปลอดภัย และอนาคตของชุมชน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอหาดใหญ่, 2565) นอกเหนือจากนั้น ปัญหาทางเศรษฐกิจยังปรากฏชัด เช่น การขาดแคลนรายได้ของครัวเรือนที่ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ทำให้เกิดภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันชุมชนยังมีความอ่อนแอในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วม ขาดการวางแผน และการทำงานเป็นระบบ อีกทั้งผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และขาดผู้นำรุ่นใหม่ที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา ส่งผลให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นลดลง ชุมชนจึงมีแนวโน้มพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐมากเกินไป และขาดความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา, 2565) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตำบลคลองแห เพื่อให้สามารถยืนหยัด และพัฒนาได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และนำไปสู่การประพฤติ และการปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างเหมาะสม และทำให้เกิดประโยชน์ได้ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม โดยเฉพาะ เช่น

การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือ ประโยชน์พึงเห็นได้ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้สำหรับคฤหัสถ์ ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช 2549 ฉบับเฉลิมพระเกียรติ) ว่า ภิกษุทั้งหลาย อรรถะในปัจจุบันนี้ 4 อย่างเป็นไฉน คือความถึงพร้อมด้วยความหมั่น (อุฏฐานสัมปทา) ความถึงพร้อมด้วยการรักษา (อารักขสัมปทา) ความเป็นผู้มีมิตรดี (กัลยาณมิตรตตา) และความเลียงชีพแต่พอสมควร (สมชีวิตา) นี้แลเป็นอรรถะในปัจจุบัน (อ.จตุกก. (ไทย) 23 / 239-240) หลักธรรมดังกล่าวประกอบด้วย 4 ประการ คือ อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความเจริญในความหมั่นประกอบภาระงาน การมีความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ ไม่ประมาท และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ อารักขสัมปทา หมายถึง ความเจริญในการรักษาทรัพย์ การรู้จักบริหารจัดการทรัพยากรและรายได้อย่างชาญฉลาด การออม การลงทุนที่

เหมาะสม และการป้องกันทรัพย์สินจากภัยต่าง ๆ กัลยาณมิตตดา หมายถึง การคบมิตรที่ดี การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับบุคคลที่มีคุณธรรม ให้คำแนะนำที่ดี และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สมชีวิตา หมายถึง การดำเนินชีวิตตามอัตภาพ ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย มีชีวิตสมดุล และพอเพียง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563) เมื่อพิจารณาโดยรวม หลักทฤษฎีนี้มีกัตตะ 4 จึงเป็นแนวทางแห่งการดำรงชีวิตที่มุ่งสร้างความสุข และความเจริญในปัจจุบัน ทั้งในระดับบุคคล และระดับชุมชน การนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนจึงสามารถส่งเสริมความขยันหมั่นเพียรของคนในชุมชน สร้างวินัยทางเศรษฐกิจ รู้จักบริหารจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาด มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดี เกื้อกูลกันด้วยคุณธรรม และดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงหลักการพัฒนายั่งยืน ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญ และความจำเป็นในหลายมิติ ประการแรก เป็นการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีนี้มีกัตตะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนา กับแนวคิดการพัฒนาชุมชนร่วมสมัย ประการที่สองผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างเป็นระบบ และยั่งยืนสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น ประการที่สาม เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนอันเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ประการที่สี่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะในด้านการขจัดความยากจน การศึกษาที่มีคุณภาพ การทำงานที่มีคุณค่า และการสร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา และประการสุดท้าย การวิจัยนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน โดยชี้ให้เห็นว่าหลักธรรมมิได้เป็นเพียงแนวทางเชิงทฤษฎีเพื่อการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีนี้มีกัตตะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอกาบังใหญ่ จังหวัดสงขลา

สมมติฐานการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอกาบังใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร
2. หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลคลองแห อำเภอกาบังใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร

การทบทวนวรรณกรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2546) อธิบายว่า ทฤษฎีธัมมิกัตถะสังวัตตนิคธรรม 4 หรือทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมประโยชน์สุขในปัจจุบันและเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่มั่นคง ประกอบด้วย 1) อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ 2) อารักขสัมปทา การรู้จักรักษาและบริหารจัดการทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ได้มาโดยสุจริต 3) กัลยาณมิตตตา การคบหาบุคคลที่ดีและมีคุณธรรมเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และ 4) สมชีวิตา การดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอควร รู้จักบริหารรายรับรายจ่ายอย่างสมดุล

พระครูปลัดสัมพันธโพธิ์พัฒน เลขนาวัน และคณะ (2566) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะสังวัตตนิคธรรมในการปฏิบัติงานบุคลากรในอำเภอกาบังใหญ่ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และหาแนวทางประยุกต์ ด้วยการวิจัยผสม (แบบสอบถาม 201 คน + สัมภาษณ์ 5 คน) ผลที่ได้สรุปในระดับการใช้หลักธรรมสูง โดยด้านอารักขสัมปทา สูงสุดและพบความแตกต่างในกลุ่มอายุ ผู้วิจัยเสนอแนะให้ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพ สร้างจิตสำนึกประหยัด และใช้หลักพอเพียงเพื่อประสิทธิภาพการทำงาน

ทฤษฎีทุนทางสังคมของโรเบิร์ต พัทนาม (Putnam, 2000) อธิบายว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และการเกื้อกูลซึ่งกันและกันของสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มที่มีความ

แตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา หรือชาติพันธุ์ ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดการเสริมพลังของราพพอร์ต (Rappaport, 1984) มองว่าการพัฒนาชุมชนที่แท้จริงต้องเกิดจากการที่ประชาชนและชุมชนสามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ด้วยตนเอง อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและมีความเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ กรอบแนวคิดความอยู่รอดที่ยั่งยืนยังให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทุนต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสมดุล ทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนการเงิน โดยเชื่อว่าความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อทุนเหล่านี้ได้รับการพัฒนาและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานและการดำเนินชีวิตของบุคลากรในองค์กร ขณะที่แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเน้นเรื่องทุนทางสังคม การเสริมพลังชุมชน และการพัฒนาความอยู่รอดอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ยังขาดการศึกษาที่บูรณาการหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยตรง โดยเฉพาะในบริบทชุมชนพหุวัฒนธรรมตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อสร้างองค์ความรู้และแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย การจัดการทรัพยากร และการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาภาคสนาม (Field Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัย ได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ดังนี้ กลุ่มที่ 1 ผู้นำศาสนา 3 ท่าน, กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง 6 ท่าน, กลุ่มที่ 3 กลุ่มประชาชน 6 ท่าน รวมจำนวน 15 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและบริบทพื้นที่ตำบลคลองแห อำเภอลำโพง จังหวัดสงขลา

1. ผู้วิจัยจัดทำโครงร่างแบบสัมภาษณ์และนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ให้มีความกระชับและตรงประเด็นกับงานวิจัย

2. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของงานวิจัย ตามเกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ

3. ผลการประเมินต้องมีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (CVI) ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป หากต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสม

4. หลังจากผ่านการตรวจสอบแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คนต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอลำโพง จังหวัดสงขลา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตเก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมเตรียมเครื่องมือและแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ให้ข้อมูล

2. ผู้วิจัยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้นำศาสนา ผู้บริหารท้องถิ่น และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในตำบลคลองแห อำเภอลำโพง จังหวัดสงขลา โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 45 นาที ต่อคน

3. ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บข้อมูล และสิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมยืนยันการรักษาความลับของข้อมูล

4. ผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลสำคัญ ก่อนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบ วิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผลเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างหมวดหมู่ (Coding) เพื่อแยกประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกลุ่มเป็นธีม (Themes) ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งตีความข้อมูลเพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแล้วจึงสรุปผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอลำปาง จังหวัดสงขลา สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอลำปาง จังหวัดสงขลา พบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคลองแห มีรากฐานสำคัญจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่าย และการจัดการทรัพยากรอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ซึ่งประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา (ความขยันหมั่นเพียร), อารักขสัมปทา (การรักษา), กัลยาณมิตตตา (การคบมิตรดี) และสมชิวิตา (การดำรงชีวิตอย่างสมดุล) เป็นหลักธรรมที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความเจริญทั้งในระดับบุคคล และสังคม

3. ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอลำปาง จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนคลองแหสามารถประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชิวิตา ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยชาวบ้านมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ รู้จักบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน ตลอดจนดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดี ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอลำปาง จังหวัดสงขลา ซึ่งสามารถอภิปรายผลโดยเชื่อมโยงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาพบว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีรากฐานสำคัญจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุทนต์ อากาศโร และคณะ (2565) ที่พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนา นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ สามัคคีธรรม และคณะ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการคิดวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ขณะที่การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชน ภาครัฐ ภาคศาสนา และภาคประชาชน ยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสัมพันธไพ์พิพัฒน์ เลขนาวัน และคณะ (2566) ที่พบว่า การดำเนินงานตามหลักธรรมควบคู่กับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ สามารถส่งเสริมศักยภาพของบุคคลและองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนได้ ทั้งนี้ การที่ชุมชนคลองแหมีการจัดการทรัพยากรและการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนต่างวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

2. ผลการศึกษาพบว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ประกอบด้วย อุดมฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา เป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมประโยชน์สุขในปัจจุบัน และเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความเจริญทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับคำอธิบายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่กล่าวว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เป็นธรรมที่เอื้อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง โดยเริ่มจากความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจการงาน การรู้จักรักษาทรัพย์และผลประโยชน์ที่ได้มาโดยชอบธรรม การคบหากัลยาณมิตร และการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอควร อันเป็นพื้นฐานของความสำเร็จและความผาสุกในชีวิต นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสัมพันธไพ์พิพัฒน์ เลขนาวัน และคณะ (2566) ที่พบว่า การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะสังวัตตนิคธรรมมาประยุกต์ใช้สามารถส่งเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะด้านอารักขสัมปทาซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการรักษาทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวมิได้มุ่งเน้น

เพียงการพัฒนาตนเองเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรและสังคมโดยรวม ผลการศึกษา ยังชี้ให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 มีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กล่าวคือ อนุฐานสัมปทาช่วยส่งเสริมความขยันและการพึ่งพาตนเอง อารักขสัมปทาช่วยให้เกิด การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ กัลยาณมิตตาส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและความ ร่วมมือในชุมชน ส่วนสมชีวิตาช่วยให้เกิดการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้น หลักธรรม ดังกล่าวจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนและเสริมสร้างความ เข้มแข็งของสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถ ประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ได้แก่ อนุฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตาส และ สมชีวิตา ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยชาวบ้านมีความขยันหมั่นเพียรในการ ประกอบอาชีพ รู้จักบริหารจัดการทรัพยากรและรายได้เหมาะสม มีการรวมกลุ่มและสร้าง เครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งความพอประมาณ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2566) ที่อธิบายว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เป็น หลักธรรมที่มุ่งสร้างประโยชน์สุขในปัจจุบัน โดยส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรักษา ทรัพย์ การคบหากัลยาณมิตร และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการ พัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูปลัด สัมพันธ์พิพัฒน์ เลขนาวัน และคณะ (2566) ที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 สอดคล้องกับแนวคิดที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การบริหารจัดการทรัพยากร และการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายัง สอดคล้องกับแนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วม การสร้าง เครือข่าย และการพึ่งพาตนเอง โดยเฉพาะแนวคิดทุนทางสังคมของพัทนามที่ให้ความสำคัญกับ ความไว้วางใจและความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในชุมชนคลองแห ผ่านการรวมกลุ่ม การทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักสมชีวิตายังช่วยให้ประชาชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและ สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ

ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยส่งเสริมการพัฒนาคน การสร้างความร่วมมือ การจัดการทรัพยากร และการพึ่งพาตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของตำบลคลองแห อำเภอลำดวน จังหวัดสงขลา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

“KHLONGHAE-DITTHA Model” (Khlong Hae Community Strengthening through Dittadhammikaththa 4 Model) “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4”

การวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธรรมาภิบาล 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาศัยฐานทุนเดิมของชุมชนที่ประกอบด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ทรัพยากรชุมชนที่หลากหลาย และภาวะผู้นำที่มีศักยภาพในการ

ขับเคลื่อนการพัฒนา องค์ความรู้ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ได้แก่ อนุฐาน สัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยอนุฐานสัมปทาส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร การพัฒนาอาชีพ และการสร้างรายได้ อารักขสัมปทาส่งเสริมการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ กัลยาณมิตตตาช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ความสามัคคี และการเกื้อกูลกันภายในชุมชน ส่วนสมชีวิตาส่งเสริมการดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีและเกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การบูรณาการหลักธรรมทั้ง 4 ประการเข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชน สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมเรียนรู้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาใน 6 มิติสำคัญ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสุขภาพ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ การสร้างสังคมแห่งความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุขและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า “หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เป็นกลไกเชิงคุณธรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การบริหารจัดการทรัพยากร และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรมในทุกมิติ และก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยส่งเสริมการพัฒนาคน การสร้างความร่วมมือ การจัดการทรัพยากร และการพึ่งพาตนเอง อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของตำบลคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยส่งเสริมความขยันหมั่นเพียร การบริหารจัดการทรัพยากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการดำเนิน

ชีวิตอย่างพอเหมาะ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน 2. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยหลักกัลยาณมิตตาในการสร้างความสัมพันธ์อันดี ความไว้วางใจ และความร่วมมือระหว่างประชาชน ผู้นำชุมชน สถาบันศาสนา และหน่วยงานภาครัฐ 3. สถาบันการศึกษาและองค์กรทางพระพุทธศาสนาควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ไปใช้ในการจัดกิจกรรมอบรมหรือพัฒนาศักยภาพประชาชน เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านการพึ่งพาตนเอง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการดำรงชีวิตตามหลักความพอประมาณ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น 2. ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณหรือวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 และผลกระทบที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ 3. ควรศึกษาการบูรณาการหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เช่น สาราณียธรรม 6 อิทธิบาท 4 หรือสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรม และสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระครูปลัดสัมพันธโพธิ์พัฒน เลขาวิจิตร และคณะ. (2566). *การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะสังวัตตินิกธรรมในการปฏิบัติงานบุคลากรในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2566). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ. (2565). *การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งบนฐานทุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และคณะ. (2564). *การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.